Over dit rapport bracht ds J. de Vries rapport uit. De commissie stelde de volgende conclusies voor:

1. de handelingen voor de deputaten voor de verstrooiden in Frankrijk goed te keuren en hen te déchargeeren van hun beheer;

2. wederom deputaten te benoemen, nu ten getale van vier, voor den arbeid ten bate van de verstrooiden in Frankrijk;

3. aan hen toe te staan één collecte in de periode 1 Sept. 1939—1 Sept. 1942 aan de kerken te vragen voor dezen arbeid;

4. aan de Kerk van Brussel en inzonderheid aan ds Maaskant den dank der Synode over te brengen voor den blijkbaar zoo rijk gezegenden arbeid door haar en onder haar leiding onder de verstrooiden in Frankrijk verricht;

5. aan de Kerk van Brussel op te dragen, indien aan de Yonne een dienaar des Woords wordt beroepen, aan die kerk ƒ 300,— per jaar uit te keeren, als deze kerk niet naar art. 11 mocht kunnen worden gesteund en zelf voor den arbeid in het Noorden van Frankrijk ƒ 400,— te behouden;

6. aan de Kerk van Brussel te adviseeren, met het oog op de uitbreiding van het werk, over te gaan tot het beroepen van een predikant, met als standplaats Parijs;

7. in verband met punt 6 aan de deputaten op te dragen, dat zij aan de Kerk van Brussel voor den arbeid onder de verstrooiden in Frankrijk ƒ 3000,— uitkeeren per jaar, zoolang de toestand blijft gelijk die thans is en ƒ 4000,— indien een predikant door Brussel zou worden beroepen met als standplaats Parijs.

Prof. dr K. Dijk vroeg of het nu geen tijd is om tot de vorming van een classis-Brussel over te gaan.

De Synode besloot deze gedachte aan deputaten in overweging te geven.

Chr. sociale beweging.

Prof. dr K. Dijk bracht hierna de gewijzigde conclusies uit in betrekking tot het schrijven van de heeren A. de Lange en A. Vingerling, beiden te Goes en A. Stapelkamp te Utrecht c.s. in betrekking tot de noodzakelijkheid van Chr. organisaties op sociaal gebied en de verkiezing tot het ambt van neutraal georganiseerden.

De voorgestelde conclusies werden door prof. Dijk nader toegelicht en luiden nu aldus:

De Synode besluit:

1. dat de strekking van de uitspraak van de Generale Synode van Leeuwarden (1920, Acta art. 122) met zich medebrengt, dat het bedoelde vermaan geldigheid heeft voor alle gelédingen in het maatschappelijk leven, n.l. overal waar zulke Christelijke organisaties noodzakelijk zijn;

2. dat er voor een lid der Gereformeerde Kerk geen plaats is in die z.g.n. neutrale organisaties, welke als organisaties door woord en daad ingaan tegen hetgeen het Woord Gods duidelijk leert en gebiedt;

3. dat voor de verkiezing van ambtsdragers door haar geen bijzondere regelen dienen gesteld te worden, doch dat het als vanzelf spreekt, dat de kerkeraden bij de nomineering voor deze verkiezing ernstig rekening houden met de beslissingen der Generale Synode;

4. hiervan kennis te geven aan de broeders A. de Lange en A. Vingerling te Goes en A. Stapelkamp c.s.

Ds den Houting vond de conclusies zoo algemeen dat ze niet veel meer zeggen.

Ouderling Warnaar vond de tweede conclusie wel wat te kras.

Prof. Hepp verklaarde niet bevredigd te zijn. De kerkeraad kan alles niet beoordeelen. Men hoede zich de hand in een wespennest te steken. De Synode moet zich over beginselen uitspreken, niet over bepaalde organisaties. De tweede en derde conclusies gaan spr. te ver.

Dr A. D. R. Polman verklaarde niet gecontenteerd te zijn. De Synode wordt zoo langzamerhand een adviesbureau. Spr. wil niet verder gaan dan de eerste conclusie.

Prof. dr K. Schilder had enkele bezwaren van redactioneelen aard en kan ook met de tweede conclusie niet meegaan. Men kan niet den eisch stellen van het verbreken van alle contact met organisaties, die niet geheel met onze opvattingen overeenkomen. Trouw aan het beginsel kan slechts gepaard gaan met nuchterheid des levens. Wie zijn oog sluit voor de werkelijkheid is geen principieel man. Steeds meer moet de vraag gesteld: wat is de doelstelling van een organisatie? Wat is het principe en komen er principieele zaken in het geding? Spr. zou de conclusies nog eens aan de commissie willen retourneeren.

Ouderling S. v. Wijk kan zich met de voorgestelde conclusies geheel vereenigen. De mannen van de Chr. sociale beweging hebben den steun van ons volk noodig en ook van de Synode, zoover zulks noodig is.

Prof. dr J. Waterink wilde opmerken, dat de Chr. sociale organisaties zijn warme sympathie hebben. De conclusies zijn ontstaan uit verwarring. Het is onjuist de organisaties van werkgevers en -nemers in één conclusie te willen grijpen. Daarvoor zijn de historie en de sociale structuur te zeer onderscheiden.

Spr. onderschrijft geheel het oordeel van dr Polman. We zijn hier begonnen aan dingen, waaraan we niet moeten beginnen. De Christen heeft ook een roeping in het maatschappelijk leven. Er is ook nog zoo iets als het leven met een goede consciëntie in het gemeenschapsleven. Spr. wil niet verder gaan dan de eerste 3½ regel van de eerste conclusie.

Dr J. Thijs mist in de gewijzigde conclusie iets, dat hij nu juist er in had willen houden. Er moet worden uitgesproken, dat uit de uitspraak van 1920 niet volgt, dat men nu overal maar Chr. organisaties moet gaan oprichten. Dat moet aan ieders conscientie worden overgelaten. In den Bijbel zijn regelen voor ambtsdragers gegeven en daar behoeven we niets aan toe te voegen.

De Voorzitter wilde het slot van de eerste conclusie zien vervallen, de geheele tweede conclusie en een stuk van de derde.

Hierna beantwoordde prof. dr K. Dijk de gemaakte opmerkingen. Spr. wil het debat niet herhalen, er slechts op wijzen, dat allerlei vraagstukken samenhangen met de uitspraak van 1920.

Handhavend alles wat hij gezegd heeft wilde spr. toch het hier niet op een stemming laten aankomen, waarom hij voorstelde deputaten te benoemen, die op de verdaagde Synode over deze zaak een rapport zullen uitbrengen, opdat het eens kome tot definitieve conclusies.

Conform besloten.

Tot leden van bedoelde commissie werden benoemd de leden der Synode dr J. Thijs (samenroeper), dr J. Waterink en prof. dr K. Dijk en de ouderlingen A. Warnaar en B. Zuidema.

De Synode besloot hiertoe om der wille van het hoog belang van wat de broeders uit Goes gevraagd hebben.

Ouderling B. Smit rapporteerde hierna over de grensregeling Halle—Varsseveld.

Prof. dr F. W. Grosheide, ds N. Duursema en ds W. L. Milo maakten over de voorgestelde conclusies enkele opmerkingen. Goedgekeurd.

Ook over enkele bezwaarschriften terzake rapporteerde ouderling Smit.

De grensregeling Emlichheim—Saar werd aangehouden tot 1942, aangezien de Duitsche afgevaardigden ter Synode niet konden verschijnen.

Ds W. H. v. d. Vegt rapporteerde over een bezwaarschrift van br. M. Prins te Maassluis inzake het besluit van de vorige Synode inzake N.S.B. en C.D.U. en de uitoefening daarvan in de practijk der kerkelijke tucht.

De Synode besloot aan br. Prins te antwoorden:

a. dat de door hem aangehaalde passage uit het rapport een samenwerking veroordeelt, die voortvloeit uit de on-Schriftuurlijke beginselen der C.D.U.;

b. dat de Synode het niet tot haar taak rekent om haar oordeel uit te spreken over elk geval van samenwerking, dat zich in het politieke leven voordoet.

Na enkele mededeelingen, o.a. dat het de bedoeling is om de verdaagde Synode vóór 1 Jan. te doen plaatsvinden, ging de assessor voor in dankgebed en verdaagde de Praeses de zitting tot Dinsdagmiddag 2 uur.

De negentiende zitting.

Dinsdagmiddag is de Synode haar 6e zittingsweek ingegaan.

De Voorzitter, ds J. L. Schouten, opende de vergadering met het doen zingen van Ps. 119 : 3 en gebed, waarna hij appèl-nominaal hield. Ouderling J. J. v. Commenee van Utrecht was vervangen door zijn secundus, ouderling B. Simons van Utrecht, die door op te staan instemming met de belijdenisschriften der Geref. Kerken betuigde.

De Voorzitter deed mededeeling van enkele ingekomen berichten van verhindering en las een schrijven van dankbetuiging van de classis Oostfriesland, die 26 Sept. j.l. vergaderde en met ontroering kennis nam van het schrijven van medeleven, dat de Synode haar zond.

Kerkelijke statistiek.

Hierna rapporteerde ds H. Meijering over het voorstel van de kerk van Den Haag-West om deputaten te benoemen voor het treffen van maatregelen tot het verkrijgen van een jaarlijks samen te stellen statistiek van de Geref. Kerken en zorg te dragen, dat de uitkomsten daarvan voor het eerst kunnen worden gepubliceerd op basis der gegevens, verkregen per 31 Dec. 1940.

De gedachte van Den Haag-West heeft de instemming der commissie. Zij stelt voor de opdracht der te benoemen deputaten te beperken tot voorbereidend werk, aangezien nog niet voorzien kan worden hoe het gaat met de plannen voor een centraal kerkelijk bureau, etc.

De Synode benoemde daarop 5 deputaten, die een voorbereidend onderzoek zullen instellen en daarover op de Synode van 1942 zullen rapporteeren.

Comité dr O. Schabert.

Ouderling P. Waning van Amersfoort rapporteerde over het verzoek van het Landelijke werkcomité „Dr O. Schabert" voor den Baltischen Rusland-arbeid om den steun der Kerken tot verwerkelijking van haar ideaal.

De commissie stelde voor te antwoorden hoezeer zij den arbeid genegen is en oordeelt, dat die door de geloovigen moet worden gesteund, daar het niet op den weg der Kerken als zoodanig ligt om steun te bieden. Conform besloten.

Raming Zendingskosten.

Ds W. Breukelaar gaf hierna een voorloopige raming van de kosten der Zending, waarbij hij wees op den onzekeren factor door den oorlogstoestand geschapen. Deputaten hebben alle door deze Synode gevoteerde bedragen in de voorloopige raming verdisconteerd en de afgeloopen 3 jaar daarbij als maatstaf genomen. De opbrengst uit de kerken wordt geraamd op vier en een halve ton. De raming van de ontvangsten blijft ongeveer 10 % beneden die van de uitgaven. Deputaten hebben hoop, dat de uitgaven beneden de raming zullen blijven en de ontvangsten iets zullen oploopen.

Uit de reserve is beschikbaar ruim ƒ 22.500, zoodat aan de kerken nog niet direct een extra-collecte behoeft te worden gevraagd.

Na een vraag van ds den Houting werd de voorloopige raming vastgesteld.

De Voorzitter wees er op, dat de Geref. Kerken nu ruim een half millioen voor de Zending opbrengen, wat ds Breukelaar aanleiding gaf te accentueeren, dat Nederland in de rij van de opbrengst voor de Zending door verschillende volkeren in de achterhoede marcheert. De Geref. christenen brengen in Nederland per hoofd nog geen 2 cent op. Gaan zij dat doen, dan zijn de zorgen weg en kan in de Bataklanden ook weer tractement worden uitbetaald.

De Voorzitter dankte ds Breukelaar voor zijn warm pleidooi.

Hierna werd het nader schrijven aan de deputaten voor de radio-kerkdiensten vastgesteld.

De Voorzitter deed mededeeling van een ingekomen schrijven van mr A. J. L. van Beeck Calkoen, redacteur van het „Diac. Corr.blad", waarin deze met groot leedwezen kennis nam van een beslissing der Synode, waarin z.i. den weg gewezen wordt van het gaan in de richting van subsidie uit de overheidskassen.

Het moderamen zal een antwoord concipiëeren en aan de Synode voorleggen.

Een schrijven van den kerkeraad der Geref. Kerk van Zutphen omtrent een gevraagd advies, werd in handen gesteld van deputaten voor de behartiging van de geestelijke belangen der militairen.

Eveneens kwam in een schrijven van dezen kerkeraad waarvan een rouleering van predikanten voor het werk te velde werd bepleit.

Na eenige discussie waaraan verschillende sprekers deelnamen en waarbij ds T. J. Hagen wees op de onmogelijkheid van zulk een systeem, werd ook dit schrijven in handen van bedoelde deputaten gesteld.

Een schrijven van Mevr. dr Van Andel—Rutgers te Solo inzake vooropleiding van Zendingszusters werd gesteld in handen van de te benoemen Zendingsdeputaten.

Aangezien geen zaken meer voor openbare behandeling op het agendum stonden, ging de Synode in comitézitting.

's Avonds werd eveneens comitévergadering gehouden.

De twintigste zitting.

Nadat de Generale Synode der Gereformeerde Kerken Dinsdag haar zitting in comité tot laat in den avond gehouden had, werden Woensdagmorgen verschillende commissievergaderingen gehouden, zoodat de Synode eerst 's middags om 2 uur weer in openbare zitting bijeenkwam.

De Voorzitter, ds J. L. Schouten, opende de vergadering op gebruikelijke wijze en deed zingen Ps 90 : 9, waarna hij appèl-nominaal hield.

Avondmaalbekertjes.

Prof. dr J. Waterink rapporteerde hierna over een bezwaarschrift van den heer D. v. Schooneveldt te Rotterdam-C. tegen het besluit van den Raad der Geref. Kerk aldaar, dat bij de viering van het H. Avondmaal in „Eudokia" aldaar „de aanzittenden geen wijn zullen drinken uit één gemeenschappelijken beker maar uit een voor ieder aanzittende gereserveerd bekertje.

Adressant meent, dat dit besluit in strijd is met de uitspraak van de Synode van 1920 en wendt zich nu, waar de classis Rotterdam zijn bezwaar niet ontvankelijk verklaarde, tot de Gen. Synode.

De commissie wees op de practische moeilijkheden, waarvoor men in ziekenhuizen staat en oordeelt de eenheid van den wijn meer dan die van den beker. De viering met afzonderlijke bekertjes moet beperkt worden tot het noodzakelijke en die voorkeur geven aan afzonderlijke bekertjes moet niet de gelegenheid gegeven om in „Eudokia" H. Avondmaal te vieren. Slechts de verplegenden, die aanwezig moeten zijn om hulp te verleenen, mogen mede aanzitten. De commissie oordeelt het onjuist, dat de Rotterdamsche kerkeraad een besluit van de Gen. Synode terzijde legt, terwijl waar de zaak reeds van 1932 loopt, de kerkeraad noch in 1933 noch in 1936 ter Synode een gravamen indiende.

In dien geest zijn de conclusies opgesteld.

Een breede discussie ontspon zich.

Prof. dr F. W. Grosheide heeft bezwaar tegen het rapport, dat niet uitgaat van het H. Avondmaal, maar van de zieken. Het essentieele van het H. Avondmaal beslist. Spr. zou het rapport in dezen vorm niet in de acta opgenomen willen zien. Ook tegen de conclusies heeft spr. bezwaar. Spr. wees er op, dat de dienaar ook uit één beker aan tafel kleine bekertjes vullen kan. Dat acht spr. nog iets anders dan het vullen van bekertjes in de consistoriekamer. De eenheid van den beker is essentieel, al wil spr. dat niet op de spits drijven door te zeggen, dat men in een stadskerk geen vier à zes bekers zou mogen gebruiken. Spr. kent de practijk van „Eudokia" niet, maar acht de eenheid van den beker van principieele waarde.

Prof. dr H. H. Kuyper heeft eveneens bezwaar tegen het rapport, dat hij niet in de acta wil opgenomen zien.

Ouderling J. Manni zette de geschiedenis van deze zaak in „Eudokia" nader uiteen. Nimmer komen menschen van buiten aan deze Avondmaalsviering, behalve de predikant, de ouderling en de diaken. Uit een grooten schenkbeker worden aan de tafel de bekertjes gevuld. Om practische redenen en de groote moeilijkheden, die ontstaan waren, is de Rotterdamsche kerkeraad tot zijn beslissing gekomen.

Prof. dr J. Waterink beantwoordde hierna de gemaakte opmerkingen. Het rapport behoeft geen principieel betoog te hebben. 1920 gaf een principieel betoog, al telt het welgeteld maar 7 regels. Het rapport sluit zich bij 1920 aan en dus kan het zich daarvan nu onthouden.

De conclusies kwamen één voor één aan de orde, werden ná stemming verworpen en gingen naar de commissie terug.

Prof. dr J. Waterink stelde later in de vergadering een andere conclusie voor. Het rapport zal nu vervallen. De conclusies luiden nu:

a. dat naar het oordeel der Synode het besluit van den kerkeraad van Rotterdam niet in strijd is met de besluiten van Leeuwarden (1920), welk besluit de regeling van de viering van het H. Avondmaal in stichtingen aan welke besmettelijke zieken deelnemen, t.o.v. het gebruik van afzonderlijke Avondmaalbekertjes overlaat aan den kerkeraad;

b. dat het gewenscht moet geacht worden, dat de kerkeraad de deelname aan de H. Avondmaalsviering in „Eudokia" beperkte tot hen, die in de stichting verblijven;

c. dat het eveneens gewenscht is, dat de eenheid van de onderscheidene afzonderlijke bekertjes blijke uit het gebruik van één schenkkan of -beker.

(Slot volgt.)

Generale Synode der Gereformeerde Kerken.

Deputaatschappen.

De Generale Synode der Gereformeerde Kerken heeft in haar te Sneek gehouden zittingen de volgende deputaten benoemd:

Voor de Correspondentie met de Hooge Overheid: *Prof. Dr H. H. Kuyper te 's-Gravenhage, Prof. Dr J. Ridderbos te Kampen, Z. Exc. Mr S. Baron van Heemstra te Arnhem, primi; Mr Dr J. Donner te 's-Gravenhage, Prof. Dr K. Dijk te Zwollerkerspel en Prof. Dr A. A. v. Schelven te Haarlem, secundi;

Voor de bevordering van de eenheid onder de Geref. belijders: *Prof. Dr K. Dijk te Zwollerkerspel, Prof. Dr F. W. Grosheide te Amsterdam, Prof. Dr J. Ridderbos te Kampen, Ds H. Meijering te Katwijk a. d. Rijn en Ds W. H. den Houting te Huizum;